

SLOVENSKI GOSPODAR

Izhaja vsak četrtek.
Cena: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četr-
letno Din 8.—, inozemstvo
Din 64.—

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo in upravnništvo: Maribor, Koroška c. 5

Telefon Interurban 113

Cena inseratov: cela
stena Din 1400.—, pol stra-
ni Din 700.—, četrť strani
Din 350.—. Mali oglasi be-
sesta Din 1.—, stalnim popust

Ob smrti Štefana Radiča

Ob Radičevem mrtvaškem odru.

V sredo zvečer ob 8. uri je umrl v svoji vili v Zagrebu vodja Hrvatov g. Štefan Radič. V četrtek zjutraj je dospela v Radičevo vilo sodna komisija, ki je ugotovila vzrok smrti, kar je velike važnosti za preiskavo Puniše Račiča glede uboja. V komisiji so bili poleg zastopnikov sodišča tudi zdravniki. Po raztelesenju so Radičevo truplo balzamirali in je bilo izdano sledeče obvestilo:

»Smrt je nastopila radi slabosti kot posledica močnega omaščenja srca. Nadalje kot posledica sladkorne bolezni, ki se je ojačala po zadobljenih poškodbah. Gnojna vnetja, ki bi izvirala od zadobljene rane zaradi strele, se v trebuhu niso našla. Trebušna votlina je čista. Rana, ki jo je prizadjal strel, se je po izvršeni operaciji zacelila. S te strani ni bilo neposrednih posledic. Pač pa so posledice posredne. Na eni strani dobljena rana, na drugi strani operacija sta poslabšali stanje, tako da je končno radi slabosti srca nastopila — smrt.«

V četrtek popoldne so prenesli Radičevo truplo iz njegove vile v Seljački dom na Zrinjevcu, kjer so ga položili na mrtvaški oder v slovesno okrašeni dvorani. Od tod se je vršil tudi slovesen pogreb v nedeljo, ob 10. uri dopoldne.

Ko so zvedeli za Radičevo smrt v Beogradu, je poslal ministrski predsednik dr. Anton Korošec v imenu vlade Radičevi rodbini sožalno brzojavko.

V ministrski sobi narodne skupščine v Beogradu se je vršila pred skupščinsko sejo seja vlade. Ministrski predsednik dr. Korošec je objavil Radičevo smrt in se spominjal v toplih besedah pokojnika. Izdalo se je povelje, da se razobesijo na dr-

žavnih poslopih žalne zastave. Prosvetni minister je izdal nalog, da se morajo razobesiti tudi na vseh šolskih poslopih žalne zastave.

Naš Jugoslov. klub je imel v četrtek žalno sejo, na kateri je govoril o pokojniku klubov podpredsednik g. Anton Sušnik. Klub je poslal nato dve žalni brzojavki in sicer Radičevi soprogi in vodstvu Hrvatske seljačke stranke.

Sožalja so nadalje poslali vsi parlamentarni klubi, beograjska občina itd. V znak žalosti je bila na poslopiju narodne skupščine razobešena žalna zastava.

Vlada je sklenila, da se pokoplje Radiča na državne stroške. Poslovni odbor Hrvatske seljačke koalicije je pa odklonil na posebni seji to vladino ponudbo in izjavil, da se ne želi, da bi se udeležili pogreba niti zastopniki vlade in narodne skupščine, niti zastopniki strank vladne večine.

O poteku pogreba in njegovi udeležbi poročamo na drugem mestu.

Nekaj iz Radičevega življenja.

Že v oznanilu o Radičevi smrti v zadnji številki smo objavili nekaj podatkov iz Radičevega življenja in preteklosti. Naše zadnje kratko poročilo hočemo tokrat izpopolniti:

Radič se je rodil kot sin kmečkih staršev dne 11. junija 1871 v Trebarjevem pri Siseku. Po končani gimnaziji v Zagrebu je študiral v Moskvi, Pragi in Parizu modroslovje ter politične vede. Na svojih pogostih potovanjih, posebno v Rusijo in Češko, je prišel v stik s številnimi borci za vseslovanske ideje. Te ideje je potem zastopal v svoji domovini in sicer kot sotrudnik pri »Slovenskem domu« in kot političen govornik. Radič je obvladal kakih deset jezikov. V Zagrebu je otvoril malo knjigarno in papirno trgovino.

Njegovo politično delovanje ga je

spravilo večkrat v ječo, tako da je sedel v njej skupno skoro deset let. Koncem leta 1904 je Štefan Radič ustanovil s svojim bratom Antonom Hrvatsko kmečko stranko, ki jo je po Antonovi smrti vodil sam.

Po svetovni vojni je Radič najprej ljuto napadal boljševizem in odklanjal kraljevino SHS. V ustavotvorno skupščino je pripeljal 50 poslancev. Ob volitvah leta 1923 pa že 70. Da bi dosegel svoj političen višek, je poizkušal z inozemsko pomočjo zanimati za hrvatsko vprašanje tuje države. Ko se je ta poskus izjalovil, je naročil klubii, naj preneha z zanikanjem narodne skupščine, sam pa je šel iz Londona v Moskvo, kjer je dosegel, da je bila njegova stranka sprejeta v kmetsko internacionalo. To se je zgodilo spomladi leta 1924.

Šele po ustvaritvi vlade Ljube Davidoviča v poletju leta 1924 se je Štefan Radič vrnil v Zagreb. Namesto da bi Davidovičevo vlado na podlagi doseženega sporazuma podpiral, pa je razvil brezobzirno republikansko agitacijo, ki je dovedla do naglega padca te vlade. Novoimenovana Pašič-Pribičevićeva vlada je razpisala volitve. Na podlagi obznane je ta vlada razpustila Radičevo Hrvatsko republikansko stranko in vodstvo — zaprla. Radiča samega pa je po dolgem iskanju našla dne 6. januarja doma skritega in ga takoj zaprla.

Med tem se je uvedla sodna preiskava zaradi njegovih zvez z Moskvo. Pri volitvah dne 8. februarja 1925 je Radič dobil 69 poslancev. Te mandate je Pašič-Pribičevićeva vlada razveljavila. Radičev nečak Pavle Radič je dne 27. marca 1925 podal znano izjavo v skupščini, da Hrvatska republikanska stranka priznava ustavo. Nato so bili njeni mandati odobreni. Po pogajanjih sta Pašič in Radič sklenila dne 15. julija posebno pogodbo, po kateri se je Radičeva

stranka odpovedala dosedanjemu programu in vstopila v Pašičevo vlado.

Kmalu nato je bil tudi Štefan Radič izpuščen. V oktobru ga je kralj sprejel v avdijenco, v novembru pa je vstopil v vlado kot prosvetni minister. V letu 1926 je prišlo med radikalno in Radičevo stranko do ostrih napetosti, zaradi katerih je Radičeva stranka zopet zapustila vlado in prešla v opozicijo. Pa zadnjih volitvah se je Radič združil s Pribičevičem v kmetško demokratsko koalicio.



RAZGOVORI

»Radič je umrl«, tako so načeli naši znanci svoj političen razgovor preteklo nedeljo.

»Bog mu daj večni mir in pokoj«, so dodjali vsi, ker Slovenci so vajeni tako voščiti, če izvejo, da je kdo umrl, pa naj bo kdorkoli.

»Radič je mrtev«, je prvi povzel besedo naš gospodar. »O mrtvih, tako se splošno reče, naj se ne govori kakor samo dobro. Tudi mi danes opustimo vsako sodbo nad Radičem, ker sedaj nismo več poklicani, da ga še sodimo. Je druga stvar, ki je zelo važna: Kaj bodo sedaj Hrvati?«

Molk je nastal v družbi. Nihče ni vedel, kaj bi naj na to rekel.

»Kaj ti meniš«, so se konečno zjediniili vsi na odgovor, ki pa je bil novo vprašanje. Gospodar je odgovoril:

»Teško je danes Hrvatom. Žalujejo. Radič je bil človek, ki jih je držal skup, kakor nas drži skup naš voditelj dr. Korošec. V seljački stranki nima Radič pravega naslednika. Predavci ali Maček ali Košutič se sicer imenujejo, ali Radiča ne bodo nadomestili. V Radičevo stranko je zadnji čas stopil dr. Trumbič, ki se rad postavlja kot vođa hrvaške inteligence. V stranko je bil sicer sprejet, toda radičevci so se že naprej zavarovali, da bi dr. Trumbič prišel po njih za voditelja Hrvatov.«

»Kaj pa Pribičevič«, je vprašal župan, »zdi se mi, da hoče on biti politični dedič Radiča.«

»To je res«, je dejal gospodar, »Pribičevič hoče biti. Pretekli teden so hrvaški listi prinesli posebno reklamo za njega. Neki radičevski oblastni poslanec, nekoč demokrat, poziva Hrvate, naj ne beže od Pribičeviča, naj mu sledijo, on jih bo rešil. Že to dejstvo, da je Pribičevič dobil tako reklamo zase in to v času, ko je že umiral Radič, je zelo značilno. Sejam, ki jih imajo radičevci in demokrati, stalno predseduje Pribičevič!«

»Pa jih bo res on zajahal«, je bolj po domače povedal neki kmet v naši družbi.

»Je res nevarnost, da bo Pribičevič postal v celoti Radičev naslednik, ker on dokazuje sedaj Hrvatom, da sami

Po smrti in pogrebu.

Veliko je zanimanje v političnih krogih, kako in kaj bo sedaj z Radičevo stranko in z zvezo s Pribičevičem po Štefanovi smrti. Podpredsednik Seljačke stranke dr. Maček je izjavil, da ni zapustil pokojni nobene oporoke, ki bi označevala, kdo naj bo njegov naslednik in kaka naj bo politika hrvatskega naroda za slučaj, da bi dohitela Radiča smrt.

Nekateri vodilni Hrvati so sedaj še mnenja, da bi bil naslednik Štef. Radiča znani dalmatinski prvak dr.

nimajo več moza, ki bi jih naj vodil. Če se to zgodi, tedaj je politika hrvaškega naroda doživela največji polom.«

»Pa so Hrvati res tako pozabljivi, da ne poznajo več Pribičeviča«, je ustavil besedo župan.

»Skoro moram reči, da so gluhi in slepi in ne čutijo nič, ako se zaupajo Pribičeviču. Pomislite, možje: Kdo je Hrvate tepel? Kdo jih je metal v ječo in med drugimi tudi rajnega Štefana Radiča? Kdo je ves narod hrvaški dal pod obznano? To je bil Pribičevič! In v zadnjem času: kdo je nahujskal Hrvate, da niso šli v vlado preje? Kdo je odgovoril v imenu Radiča, ki o tem kot bolnik ni vedel, da Hrvati nočejo niti predsedstva vlade? Kdo je sklical v Zagreb državne poslance Hrvaške na zborovanje? To vse je delal Pribičevič. Pribičevič se drži politično le s tem, da vzgaja — prepir med Srbi in Hrvati! Preje je hujskal Srbe zoper Hrvate, zdaj hujška Hrvate zoper Srbe. Pribičevič je oni zli duh za Hrvaško od začetka naše države in kdo more reči, da bo prišlo kaj dobrega, ako bi danes Hrvati res bili tako slepi in bi si Pribičeviča izvolili za — Radičevega naslednika!«

»Pa so se Pribičevič in vsi njegovi ljudje vendar poboljšali in zdaj resno mislijo«, je ugovarjal eden, da bi vsaj malo Hrvate zagovarjal, če bi res naredili to neumnost.

»Pribičevič in njegovi so vedno enaki in so nepoboljšljivi. To so spoznali radičevski oblastni poslanci v mariborski oblastni skupščini. Pri oni znani hrupni razpravi je med drugim dr. Ogrizek pokazal radičevskim poslancem »Orjuno« z dne 23. 7. t. l., ki je tri dni po onem umoru v narodni skupščini izšla. Ta »Orjuna«, ki je glasilo Pribičevičevih ljudi, piše, da je Radič sam ustvaril ozračje, ki ga je moral izčistiti strel! Kako so radičevski oblastni poslanci debelo gledali in niso hoteli verjeti, dokler se jim ni črno na belem pokazalo, da je res tako pisano. Zdaj so si to zabeležili in se dejali, da bodo o tem poročali voditelju in vodstvu stranke. »Orjuna« tu ni imela prav. Tak divji položaj je pripravil Pribičevič, Radič je bil le njegovo orožje. Vse, kar pa je naredil in povzročil,

Trumbič, ki se je vrnil šele pred dnevi zopet nazaj v klub KDK poslanec.

Veliko se govori tudi o Pribičeviču kot nasledniku, a so kar najbolj resni dvomi, da bi zamogel obdržati on to mesto in kot Srb voditi Hrvate, katere je svojčas tako preganjal, batinal in skušal zadušiti nasilnim potom vso hrvatsko zgodovinsko znamenito prošlost.

Kako se bo razvila zadeva z Radičevim nasledstvom, to bodo pokazali že koj prvi dnevi po pogrebu rajnega Štefana.

je seveda javnost krivila Radiča in tudi Pribičeviča ljudje so ga v »Orjuni« obdolžili, da je on kriv žalostnega 20. junija. Pravi krivec, prvi hujšak pa danes stopa na prestol, ki ga je narod zaupal le Radiču in do zdaj še nikomur.«

»Pa ni nikogar, ki bi Hrvatom to dopovedal«, se je začudil naš dober mož, ki je bil dovzeten za dobro besedo.

»Ti misliš, da bi bilo potrebno, da bi nekdo to Hrvatom dopovedal. Saj imaš prav! Samo eno je: Nas ne poslušajo. Ne verujem, če nas bodo sedaj. Hrvatom bo zopet dana prilika, da pokažejo, ali so zreli za trezno in mirno politiko. Mi jim danes ne bomo nič rekli, sicer se zopet razburijo, mi počakamo, da vidimo, kako bodo napravili!«

»Eno jim pač želim«, je dejal župan, »da bi tega zla od Radiča ne podedovali, da bi, kakor se je njemu žal velikokrat zgodilo, ne zamudili pravih in ugodnih trenutkov, ki znaajo izpolniti želje Hrvaške, Slovenije in ostalih pokrajin države ter zadovoljiti ves narod v državi!«

»Imaš prav«, so dejali možje in se razšli, da v »Slov. Gospodarju« preberejo, kaj je kaj novega.



POLITIKA

V NAŠI DRŽAVI.

Radičeva smrt je zadela politično življenje v taki meri, da se ni izvršilo in ne razpravljalo dosti o čem drugem. NSS je izdala na hrvatski narod poseben proglas. Zelo je bilo vidno, da ta proglas ni podpisala zveza radičevcev in pribičevičevcev, niti predsednik Pribičevič, ampak samo radičevci.

Življenje v parlamentu je bilo do Radičeve smrti zelo živahno. Izjava vlade dr. Korošca je bila v razpravi. Za vladino večino je govoril dr. Hohnjec. Njegov govor je napravil na vse velik učinek in nihče mu ni ugovarjal. Osebnost proti dr. Korošču niso govorili niti poslanci iz opozicije, razven Petejana, socialisti, ki ga pa